

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTĂ BISERICESCĂ, ȘCOLARĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

ABONAMENTUL:

Pe un an20 coroane.
Pe jumătate de an10 coroane.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ:
DUMINECA.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
Arad, Strada Deák Ferenc Nrul 35.
Telefon pentru oraș și comitat Nr. 266.

Creștinismul pe dinlăuntru.

Creștinismul a adus în lume adevărată cultură omenească, creștinismul a îmblânzit firea omenimei decăzute în urma păcatelor, creștinismul a nobilitat moravurile oamenilor, cari se sfășiau unii pe alții ca fiarele sălbatice. Da! Este un fapt istoric indiscutabil, că creștinismul a săvârșit o uriașă muncă culturală și civilizatorică în lume, dar nu creștinismul cel din afară, ci cel *pe dinlăuntru*.

Creștinism nu înseamnă, precum cred cei mai mulți oameni de ai noștri, împlinirea acurată a formelor externe, ci creștinismul adevărat înseamnă urmarea lui Isus Hristos întru toate. Adevărat creștin nu este acela, care știe să facă mutre evlavioase, care face mai ales înaintea altora, în sf. biserică închinăciuni până la pământ, care de ochii lumii cinstește biserică cu câte o fărîmătură a averii sale, ci creștin adevărat e numai acel om care în orice situație a vieții sale urmează pe Isus Hristos.

Amarnic se înșeală multe ființe omenești, cari în fața lumii joacă pe omul sfânt și neprihănit, iar în suflet sunt pline de răutate și ticăloșie.

Creștinismul fățurit al acestor ființe mai curând ori mai târziu trebuie să se descopere în fața oamenilor, iară bătaia lui Dumnezeu nu poate să nu vie la vremea ei.

Că unde a pătruns creștinismul până în lăuntru la suflet și nu a rămas numai o formă externă, e ușor de ghicit. Dacă vrei să știi, că o familie profesează legea lui Isus Hristos cu sufletul și nu cu buzele, atunci studiază cu deamănuntul moravurile ei. O familie în cari sunt la ordine zilei svezile și certele, o familie în care părinții între sine sau cu copiii împreună vorbesc lucruri spurcate, o familie în care nu vei auzi nici când vorbe și învățături frumoase, în care nu vei afla nici când veselie, ci tot amar și năcaz, poate să se numească creștină și poate să deie pe sfânta și cinstita cât vrea înaintea oamenilor, căci totuși creștină nu este.

A fi creștin înseamnă să te fi lăpădat odată temeinic de toate spurcăciunile în vorbe, gânduri și fapte și cine e încă spurcat la gură la minte și în fapte, poate fi numai creștin adevărat nu este.

Și cum e cu familia așa e și cu o societate întregă, cu un neam întreg. Mo-

ravurile publice ca și termometrul arată în mod nemincinos gradul până la care a pătruns creștinismul în lăuntru unui neam. Svezile și certele publice, lipsa de iubire și stima reciprocă, lipsa simțului de jertfă, care se manifestă și fără paradă de câteori cere trebuință, sunt simptomele sigure ale îmbolnăvirii credinței creștine atât de binefăcătoare. Indiferentismul religios nu înseamnă moartea bisericii noastre, de a cărei viață și înflorire în toate veacurile se va îngriji întemeietorul ei Isus Hristos, ci moartea sufletelor noastre. Creștinismul adevărat, credința adevărată în Dumnezeu înseamnă cultura minții, a luminei și a voinței deodată.

Popoarele cele mai credincioase sunt cele mai înaintate în cultură și bunăstare și nu zice nimenea, că și popoarele cari astăzi merg în fruntea omenimei au păcate multe, deci nu pot fi credincioase. Dar unde e multă lumină e și multă umbră. Și nu ne mângăem cu păcatele popoarelor fruntașe de astăzi, ci să ne cugetăm că acestea și dacă au păcate multe, dar au virtuți și bunătăți și mai multe. Creștinismul lor, pe lângă toate păcatele și relele ce-i bântuiesc, este mai puternic și mai lăuntric decât la noi.

Noi de aceea ne credem a avea mai puține păcate fiindcă nu am avut atâția oameni luminați, ca aceste popoare, cari să ni le scoată la iveală.

Dacă am avea și noi atâția eroi în știință și în biserică, câți au aceste popoare fruntașe, cari ne-ar spune verde în față toate păcatele, numai atunci am vedea, cât cădem de departe de adevărata cultură omenească și de duhul lui Hristos, numai atunci ne-am putea convinge de fapt că creștinismul nostru este mai mult extern decât intern.

Și durere acest creștinism, care constă numai din vorbe și numai din fățarnicie, nu ne va putea mântui niciodată.

Cerem deci în interesul viitorului neamului nostru mai mult creștinism pe dinlăuntru. Sufletele noastre să se pătrundă mai adânc de duhul lui Isus Hristos. În familiile noastre să începem să punem mai mare pond pe cultivarea rugăciunilor atât de frumoase ce le avem și pe convorbirile religioase. Copiii să ni-i creștem cu adevărat în frica lui Dumnezeu. În câte case de ale noastre, numite creștine, copiii nu rostesc nici când rugăciunile de masă, rugăciunile de seară și de dimineață. Bine! ce fel de oameni religioși pot să iese

cândva din aceste ființe, cari din frageda copilărie n'au cultivat credință adevărată în Dumnezeu. În câte case de ale noastre părinții până îi lumea nu explică copiilor însemnătatea sfintelor taine. Cum putem pretinde deci dela acești copii când vor fi mari să se spovedească și să se cuminece, când ei nu au azit nici când vorbindu-li-se din partea părinților despre folosul și frumusețea acestor taine.

Dar dacă nu te spovedești și nu te cumineci niciodată, cum să se stârpească din tine minciuna, răutatea, lăcomia, furtul, necurăția și alte păcate urite? Cum poate prospera sufletul tău pe care nu l-ai grijit niciodată?

Și Doamne mulți oameni mai avem cu sufletul necurățit de spurcăciuni, dela botez când l-au ținut nașii pe brațe.

Și cum să se înalțe un neam tot mai sus pe treptele culturii și ale moralei dacă are numeroși membri cari nici când nu se mai gândesc la suflet și la judecată!

Vorbiți-le copiilor mai mult de Dumnezeu, de biserică și de credință, dați-le în mâni lectură religioasă, ca să poate prinde pricepere și dragoste pentru cele dumnezeiești din frageda copilărie.

Faceți pentru Dumnezeu mai mult creștinism lăuntric, pentru că numai în acest fel de creștinism este înălțare și mântuire, atât pentru noi, cât și pentru neamul nostru!

Deunăzi primii o epistolă dela un prietin mai luminat, care între altele îmi scrie: „Tot așa fi crezut despre tine, dară atât de neghiob nu te-am ținut să mai crezi și în ziua de astăzi în minuni“. Indignat pun la o parte epistola prietinelui și cetesc mai departe din cărticica care îmi este tocmai în mână și în care un distins scriitor admiră pe Dumnezeu pentru un singur lucru ce l-a făcut între cele multe și minunate pe de pământ: *inima omenească*, bucățica aceasta de carne, *care este cel mai puternic motor pe lume* și pe cari nu-l va iscodi niciodată știința omenească, căci el lucrează câte 70—80 ba chiar și o sută de ani fără să se odihnească o clipă. Nu este aceasta domnule prietin în țilindru, în frac și în clac o minune mai mare decât toate minunile? Ia-n cugetă-te nițel! Oh! Sămănași cu dărnicie, vorba apostolului, ca să și secerăți cu dărnicie.

Rusticus.

Ce avem să cerem?

Apelul părintelui lancu Ștefanuț, ca odinioară, în chestia fondului preoțesc, și acum, în privința ajutorului de stat, a răsunat departe.

Cum dânsul s'a dovedit de norocos în stăruința de a și ajutură frații, să sperăm că și apelul mai nou va fi cu noroc.

Fiind chestia ajutorării preoțimeii de interes general și de actualitate incontestabilă, mă simt îndemnat a contribui cu puține cuvinte la luminarea ei.

Intocmai, precum pentru biserică astfel și pentru stat, războiul actual a scos la iveală necesitatea existenței elementului preoțesc ale cărei bune servicii sunt deja probate prin acte de recunoștință provenite dela stăpânire. Pe preoții noștri înrolați în războiu îi împodobesc deosebite orduri militare, iar cei de acasă sunt distinși cu adrese de mulțămire pentru serviciile prestate întru adunarea de mijloace spre scopurile armatei și provederea educațiunii și instrucțiunii școlare, în absența învățătorilor. Ne mărginim a face pomenire numai de aceste acte, deși activitatea preoților în timpul războiului, prin care aduce servicii patriei, e mult mai abundanță.

Și dacă ne întrebăm, că ce a făcut conducerea statului pentru a înlesni viața preoților în acest iad de scumpete, ca să-și poată face datoria cu zel neînfrânt și până în fine, vom răspunde, că foarte puțin.

În nenumărate școli, în locul învățătorilor înrolați la oaste, preoții poartă sarcina cea grea a educației și instrucțiunii, dar și aceasta fără vr'o retribuțiune din partea statului. Instrucția ministerială pentru aplicarea celei mai noi legi despre ajutorul de stat al învățătorilor dela școlile subvenționate de stat, spune apriat că: preoții cari substituiesc pe învățătorii înrolați nu au dreptul la ajutor, ci numai substituții, cari sunt învățători pe profesiune.

Prin urmare: nici ajutor preoțesc, pentru servicii preoțești, nici ajutor ca învățător, dacă ești preot. E suficientă doară o mulțămire dela loc mai înalt, cari ni-ar putea chiar umplea traista, dar stomacul gol nu l pot îndestuli.

Avem apoi preoți cu congruă de jumătate și cvinvenale de $\frac{1}{4}$ parte; aceștia o duc mai greu. Și la aducerea legilor s'a pus în prospect, că și aceștia vor fi ajutamați. Dar iată că trăim războiul, și unde e ajutorul? Pentru că cele 25 cor., cu cât li s'a sporit acum semestral cvinvenalul, orice altă se poate numi, numai ajutor nu.

De sigur, statul nu s'ar fi îngrijit nici de ajutorarea celorlalți funcționari, pe timp de răs-

boiu, dacă n'ar fi cerut ei. E știut doară, că pruncului, care plânge i-se dă față.

Preoțimea noastră tace ca mielul și suferă lipse, pentru că așa se susține, că neavând organizație, nu avem nici modalitate de a ne spune doleanțele.

Dar, iată, că totuși avem. Părintele lancu Ștefanuț are tot dreptul, că pe calea sinoadelor protopopești, glasul de durere al preoțimeii noastre poate ajunge la factorii chemați de a ameliora starea preoțimeii. Preasfințirii noștri Arhieriei, pe lângă alte multe și grele datorințe impuse de războiu, fără îndoială, se vor angaja și la așternerea dorinței preoțimeii la înaltul guvern al țării. Avem doară și noi părinți!

Și ce avem să cerem?

Cerem să ne trateze și pe noi ca pe ceilalți funcționari ai statului, pe cari îi ajutură, pentru a-i face accesibili pentru lucru.

Cerem ameliorarea salarelor după principiul, ca cei cu salar fundamental mai mic, să capete ajutor mai mare, principiu just, pus deja în aplicare, față de funcționarii statului.

Și între împrejurările date credem, că cauza aceasta a noastră, atât de justă, nu poate fi respinsă, dacă e reprezentată cu demnitate și cuvenită inzistență.

Deci, fraților preoți: „Cereți și veți lua“!

Nicolae Crișmariu.

Zile triste din viața lui Moise Nicoară.

1815—1825

(Urmare din Nr. 1.)

Împotriva Românilor nu stetea singură ierarchia sârbească, ci împreună cu ea nobilimea ungurească dela comitat și — prin ei — toate dicasteriile ungurești până sus la cancelaria din Viena¹⁾. Nobilimea dela comitat avea — în afară de antagonismul instinctiv față de neamul iobagilor — probabil 2 motive de a lua front împotriva Românilor, dând mâna frățeste cu Sârbii, cu cari de altcum neamul lor trăia în dușmănie seculară, și anume: Candidatul Sârbilor: Iosif Putnic e de al lor dinspre mamă²⁾, iar ca fire nemeș ungur dela cap până la picioare. Nu lipsia

¹⁾ Forurile administrative pentru Ungaria erau: comitatul, adică „congregația nemeșilor“ din comitat, „consiliul locot-nențial“ al regelui în Buda și „cancelaria de curte pentru Ungaria“ în Viena.

nici dela petrecerile lor și era foarte iubit între ei. Apoi nu vor fi uitat nemeșii câtă bătaie de cap au avut confrății lor din comitatul vecin (Bihor) cu episcopia lui Vulcan, care numai cu câteva decenii mai înainte era o biată sclavă îngenunchiată la picioarele episcopului unguresc (rom. cat.) din Orade, iar acum se ridică așa de mândră (atârnă numai de primatele din Strigoniu) și îndrăznește să întindă braț de ocrotire asupra iobagilor lor.

Sub aceste auspicii — cu nădejdea în împăratul și în dreptatea lui atotputernică — s'a deslănțuit pe față lupta Românilor în contra ierarhiei sârbești.

Nicoară pleacă împreună cu Teodor Șerban (răsbotezat de Sârbi în Popovici) la Viena. Sosiți acolo se duc amândoi la palatinul, prezintă plenipotențele de deputați, iscălite de sate și predau „instanția clerului și a poporului român“, de a li se permite lor și nu sinodului din Carloviț, alegerea de episcop. Împăratul a primit-o cu toată bunăvoința, dar ierarhie sârbească și cu ei dimpreună toate forurile civile-ungurești se așează numai decât sub scutul rescriptului împărătesc din 17/9 („Rescriptum declaratorium“, pe care dieta ungurească n'a vrut să-l primească nicidecum între legile țării). Acolo au stat consecvent, în dosul Ș-lui 21 (care spune că episcopul se alege în sinodul de alegere mitropolitan) zicând cu o gură, că nu au nimic împotriva, dacă sinodului alegător din Carloviț îi va plăcea să aleagă un Român de episcop la Arad, și va avea pe cine, dar nu se poate surpa de dragul unor demagogi fără răspundere rescriptul sfințit prin iscălitură împărătească.

Rosturile românești erau cu mult prea ușoare încă, decât să poată sta în cumpăna statului alături de această povară. Cumpăna se clăti în mâna împăratului și cererea Românilor trebui să capituleze. În primăvara anului 1816 împăratul iscălește mandatul pentru conchemarea sinodului alegător în Carloviț, pe 16 Iunie. În mulți dintre Români se clăti atunci încrederea în vre-o izbândă, Vulcan se retrage din luptă și roagă pe Nicoară să vină și el dela Viena. Acesta însă nici nu vrea să audă. Credința lui în izbânda dreptății prin puterea împăratului peste orice piedeci, e neclintită. La rugarea lui prin interve-

²⁾ Comunicarea părintelui Leucția din Șimand, se potrivește bine cu purtarea și cu vorbele lui Putnic: „...dass ich aus einer vor beinahe 200 Jahren geadelten ungarischen Familie abstamme“ Un frate Pavel a servit în „gurdă nemeșilor unguri“ și a murit în Ardeal — 1811 — „de urmările ranelor“ primite. *Arhiva stat. Bpesta Act. cons. locl 1820 Nr. 14911.*

Din curiositățile cerului.

Cometele anului acestuia.

Vreau să spun ceva și despre peregrinele sistemului nostru solar, cari se abat pe la noi numai la anumite intervale, de durată scurtă sau mai lungă. Aproape fiecare a văzut vre-o cometă, mai ales că apariția lor e de natură cam ciudată, întrucât lasă o urmă în mintea omului.

Sunt acuși opt ani de când locuitorii Pământului nostru au avut să vadă pe cea mai frumoasă cometă din familia Soarelui, pe cometa Halley, a cărei apariție a îngrozit și a umplut de spaimă sufletele celor cari n'au știut nimic despre natura lor, sau și ce-au știut n'au înțeles bine, ci rău, rostul și ființa lor.

În 1914 prin Octombrie încă s'a ivit o cometă. Se vede dimineața pe la 4—5 ore spre nord. A fost cometa Delavan. O cometă nouă, respective necunoscută încă și nici nu se știe când se va mai reîntoarce. Astronomul Delavan a socotit calea ei, a aflat că e parabolică, adică orbita e o parabolă. Parabola e o linie curbă regulată deschisă față de cerc și de elipsă, cari sunt închise. Astfel despre cometa aceasta nu se poate spune cu siguranță când se va mai reîntoarce, ba se poate că niciodată pentru noi.

Și în anul acesta astronomii mai ales vor avea ocazie să se delecteze în frumusețea alor șase comete, respective cinci, întru cât una, cometa Tempel cu un period de 6 și $\frac{1}{2}$ ani, din vara anului 1879¹⁾ încoace nu s'a mai reîntors. Până atunci, dela descoperirea ei, regulat ne-a cercetat, în anul acesta însă nu. Se consideră pierdută sau poate că ajungând în apropierea

unui planet mare, acesta a abătut-o dela calea ei scurtă pe una mai lungă.

Cu mult mai interesantă va fi însă cometa care se va ivi prin Februarie, când va fi în cea mai mare apropiere de Soare, la 292 milioane km. Cometa aceasta poartă numirea de cometa din 1889 V. sau cometa Brooks. Notez că numirile cometelor sunt de două feluri: după numele astronomului care i-a socotit elementele, calea, perioada etc. sau după ordinea apariției în cutare sau cutare an. În cazul acesta cometa aceasta a fost a V-a din 1889. De regulă pentru mai mare precizie i-se dă ambele numiri.

Am zis, că apariția ei este interesantă și astronomii o așteaptă și caută după ea cu mare zor, întrucât cu ea s'a întâmplat un lucru minunat. Lucrul acesta minunat adeverește în mod eclatant forța și sublimitatea legilor ce domnesc în universul infinit, în faptul acesta se reoglindește genialitatea lui Isaac Newton (1642—1727) care le-a descoperit și le-a calculat și pe cari le-a numit legile gravitațiunii universale. Pentru știință e o descoperire mare și imoortantă și în special pentru astronomie. Anume ce s'a întâmplat cu cometa aceasta?

Cometa Brooks înainte de a se ivi în 1889 după socotelile lui Chandler²⁾ ea în 1886 Iulie 20 a trebuit să treacă prinire sateliții (Iunile) 3 și 4 a lui Iupiter. Sateții de fel n'au suferit nici o perturbație (neorânduală în mișcare) din partea cometei; cometa însă a suferit mult. Fînd în apropiere mare de puternicul planet Iupiter, acesta cu putere mare a atras-o la sine într'atata, încât i-a schimbat calea. A captivat-o și-a înpropriat-o astfel încât, ea a fost silită să părăsească drumul de mai nante și să apuce

un alt drum cu mult mai scurt. Înainte de întâmplarea aceasta cometa avea un period de 31 ani, iar acum un period numai de 7 ani 1 lună și 6 zile. Astfel că de atunci încoace ea regulat la 7 ani, ne cercetează și ne va cerceta încă. Ea acum se ține în sistemul solar de familia cometară a lui Iupiter, adică orbita ei e în interiorul orbitei lui Iupiter.

Dar nu numai năzazul acesta i-s'a întâmplat. A scăpat cum a scăpat dela Iupiter, și venind pe calea ei eliptică, a ajuns mai aproape de Soare, în periheliu ca și altădată, și pentru îndrăzneală a și pățit-o. Soarele cu o forță și mai mare a înluințat cometa într'atata, încât a fost silită să se desmembreze, să se desfacă în 5 bucăți, în cinci comete mai mici dintre cari două, resp. trei cu coadă, iar două fără coadă și așa și-a continuat drumul. Din cele 5 părți una e mare și cu coadă considerabilă. — Astronomul Bauschinger a socotit când are să mai vină, și de fapt în 1896 Noembrie 4 s'a reîntors, de data asta însă numai cometa singură, fără soți. Aceștia s'au pierdut pe drum și acum poartă numirea de meteori.

În 1903 și în 1911 s'a mai reîntors și a putut fi observată și cu ochii liberi ca o stea de mărimea primă și a doua cu coadă mai mică. E de notat că după cum s'a calculat în 1921 iarăș va ajunge în apropierea lui Iupiter și astronomii sunt curioși ce se va mai întâmpla și atunci cu cometa captivă.

Anul acesta prin 22 Februarie va fi în perihel (cea mai mare apropiere de Soare) și în condiții favorabile va fi vizibilă și cu ochii liberi.

Celelalte comete: Encke, Wolf 1884 II, Borelly 1905 II și Faye cu ochii liberi nu vor văzute fiindcă-s comete telescopice.

¹⁾ R. Henseling: Sternbüchlein für 1918.

²⁾ Dr. Wodetzky József: Az üstökösök, pag. 66.

nirea împăratului, se permite Românilor să aleagă o deputație, care să-i reprezinte *ca Români* pe ei și dorințele lor în sinodul dela Carloviț, iar comisarul împărătesc primii instrucție secretă favorabilă lor. Cu toate acestea pregătiri cauza românească suferi la sinod o înfrângere deplorabilă³⁾

Voința lui Nicoară însă devine și mai rezolută. El *trebuie* să aducă la izbândă aspirațiile noastre, dacă nu în întregime cel puțin în mare parte. Nu putea și — poate — *nu voia* să înțeleagă că ar putea să fie el și ai lui învinși, când *dreptatea* e pe partea lor. Dreptatea aceasta *trebuie* dovedită și îndată ce ea va străluci biruitoare, izbânda e a lor. Atunci dă Nicoară împăratului cel mai strașnic recurs din câte s'au scris în acei 10 ani de luptă. Chipul hădos, suflarea putredă a vieții bisericești din biata dieceză a Aradului ne izbește în față cetindu-l. De fapt — pe cât se pare — Francisc I s'a înfiorat de această vedenie. Cu îndrumarea aspră de a cerceta punct de punct învinuirile grozave în graba cea mai mare, ca *după 3 luni* să aibă rezultatul investigației în mână, să poată hotărî de soarta diecezei Românilor — trimite cancelariei recursul lui Nicoară. Recursul ia de acum calea somnoroasă a cancelariilor dicasteriale până departe la comitat și în mâinile comisiei de investigare; până să apuce însă prin atâtea vămi, dimpreună cu răspunsul înapoi, trec, nu 3 luni, ci — **6 ani**. Când întârzierea îți e stricătioasă, cel puțin să nu-ți fie dușman birocrația austriacă. Bietul Nicoară le avea pe amândouă împotriva-i. Cancelarul — contele Kohári — primește încă și în 1822 — 2 Mai — provocare împărătească de a prăbi desbaterea operatului investigațional cerut, întâia oară, în 15 August 1816⁴⁾. Dar în răstimpul acestor 6 ani de așteptare chinuită Moise Nicoară urcase calvarul suferințelor lui și — nu mai aștepta dreptatea, ci, cu singura dorință ce-i mai ardea în suflet, — pasaport, ca să iasă din țara aceasta.

(Va urma.)

D. Ioanovicu.

Reorganizarea BCU

învățământului teol. și a educației seminariale.

De Dr. Lazar Iacob, profesor.

(Urmare și fine).

Superiorii seminarului.

Prin organizație bună și sistem se creiază condiții prielnice pentru educație, dar superiorii

³⁾ V. actele sinodului și recursul lui M. Nicoară în „Revista Teologică” 1916 Nr. 13—20.

⁴⁾ Actele consol. lott. 1882 Nr 5961.

Pe mulți poate îi va interesa să știe ce sunt acești oaspeți, de unde vin și unde merg și cu ce scop se abat pe la noi?

Pe scurt voi expune ceva despre natura cometelor și felul lor de apariție.

În primul rând să știm că ele aparțin cu totul sistemului solar al nostru. Alt sistem solar, b. o. sistemul lui Sirius încă poate avea comete. Fiecare cometă, pe care noi o putem observa, e un membru al familiei Soarelui și se supune într-o parte legilor ce domnesc în sistem. Centrul sistemului e Soarele, el dirijează mersul membrilor astfel încât fiecare are o cale în jurul lui în forma unei elipse mai mici, sau mai prelungite, în un focar fiind Soarele. Astfel și cometele. Ele vin mai curând sau mai târziu, așa că nu sunt străine nu sunt venetice. Venirea, apariția ei depinde dela forma căii pe care merge. Dacă calea e o elipsă mai mică va veni mai curând, ca cometa Eecke b. o. tot la 3·3 ani. Dacă elipsa e mai mare, cum e la cometa Halley, va veni tot la 76 ani și câteva zile.

Se poate că elementele de calculat ale cometelor nu ne dau forma unei elipse, ci a unei parabole, atunci pentru noi nu se va reîntoarce în curând; poate peste 10 sau 1000 mii de ani, poate și mai mult. Dar totuși se va reîntoarce. Încât privește natura lor, s'a constatat cu siguranță că este de natură gazoasă. Spectroscopul dovedește precum și placa fotografică, care nu minte. Capul cometei e mare, și constă din un sâmbure mai des și luminos, care e învălît în o nebulă (nor, ceață) Constă din particule de gaze foarte mici, dela mărimea unui cap dela acu de gămăliă, până la mărimea unei pietri. Lumina ei e dela Soare, dar are și lumină proprie. Gazurile sunt de hidrogen, magneziu, fier,

dau sistemului vieată adevărată. Oricât de ideală ar fi organizația seminarială, fără superiori cu pregătiri și însușirile necesare nu poate fi vorbă de educație. Când vorbim de superiori, înțelegem pe profesorii și funcționarii seminarului. Aceștia au chemarea frumoasă să crească pe viitorii preoți, în mâinile lor este pusă soarta bisericii și educația religioasă-morală a poporului

Superiorii se vor achita cu vrednicie de îndatorirea lor grea și plină de răspundere, dacă vor avea calitățile necesare. Ei să aibă cultură teologică temeinică, căci altfel va conduce orb pe orb; vieța să le fie regulament viu, să-și iubească elevii, să fie blânzi și indulgenți cu dânsii.

Educația cere activitatea armonică a tuturor conducătorilor, de aceea să nu se concentreze toate în mâinile unei persoane, să nu se desvolte ambiția de a face singur toate. În educație *trebuie* să cerem și sfatul altora, să respectăm și părerile contrare, căci în caz contrar ajungem la despotism, care nu poate avea loc în educație. Creșterea oamenilor mari nu se face prin ucazuri și ordonanțe, ci se cere respectarea omului. Școala și seminarul au problema de a crește oameni de convingere, cu voință tare și caracter ferm, nu oameni neîncrezători și falși, de aceea superiorii să fie educatori, nu jandarmi.

Condițiile acestea sunt generale, pentru toți funcționarii chemați să facă educație, dar seminarul *trebuie* să aibă și funcționari speciali. Funcționarii indispensabili sunt: 1) rectorul, 2) spiritualul și 3) prefectul de studii.

Rectorul este superiorul seminarului și în multe locuri este totodată și directorul institutului teologic. În Austria și Germania seminarul este despărțit de teologie, de aceea seminarul are funcționari deosebiți. Si în Ungaria, la cele mai multe teologii, seminarul are conducere deosebită.

La noi a fost uzul, ca directorul institutului să fie totodată și rectorul seminarului. Uzul acesta s'a introdus la noi din motive de ordin material, dar se poate justifica și din punct de vedere pedagogic. Directorul să fie conducătorul educației întregi și să fie unitară educația școlii și a seminarului. Rectorul (directorul) *trebuie* să aibă pregătiri sistematice — cel puțin egale cu ale profesorilor, să se impună prin știința, evlavia și cultura sa, căci altfel nu-și va putea susține autoritatea în fața profesorilor.

Spiritualul. Pentru conducerea sufletească a elevilor, fiecare seminar *trebuie* să aibă un spiritual de cultură teologică temeinică și de un caracter moral ireproșabil. Chemarea spiritualului este, să introducă pe elevi practic în săvâr-

hidrocarbon și altele mai grele și mai ușoare. Fiind gazurile din ea foarte rare și ușoare, lumina Soarelui trecând prin ea, duce cu sine particule mici, cari apoi formează coada cometelor. Pentru aceasta coada este totdeauna în contra Soarelui dar în același plan cu planul orbitei sale cometare. La început, când o observă placa fotografică apare ca o stea nebuloasă, fără coadă; coada crește după cum se apropie de Soare și scade după cum se departă de el. În apropiere mare de Soare ea poate fi desfăcută în mai multe părți, precum și în apropierea unui planet mai mare. Catastrofă s'a mai întâmplat cu cometa Biela, care s'a prăbușit cu totul, și a rămas în urma ei un roi lung de meteori, cari în același plan merg în jurul soarelui, și cari ajungând în atmosfera Pământului se aprind și îi admirăm ca stele căzătoare. — În cazul că Pământul ar trece prin coada unei comete, s'a constatat că nu se întâmplă nimic. Cel mult, aparatele electrice ar înregistra ceva.

Știința astronomiei de câteva decenii încoace, progresează cu pași mari. Fotografia aduce servicii mari științei, prin ce omului i-se dă ocazie să se ridice mai sus, și să vadă, că a sosit timpul să-și dea seama despre rostul existenței Sale, care este cunoașterea Divinității, manifestată și în mărețiile naturii. Încetul cu încetul știința sigură, pozitivă *trebuie* să înlocuiască superstiția, și aceasta se va ajunge numai așa, dacă omul nu trăiește numai pentru azi, ci și pentru mâine, dacă-și folosește vieța și pentru cunoașterea precisă a fenomenelor ce-l înconjoară.

Pesta, 1918 Ianuarie.

At. Popa.

șirea sf. Liturghii și a celorlalte funcții bisericești; el este duhovnicul elevilor, ține exortații în dumineci și sărbători, e de față la toate serviciile divine și supraveghează purtarea elevilor, controlează lectura elevilor din timpul liber, îi pregătește pentru primirea cu vrednicie a sf. Euharistii. Scurt, în mâinile spiritualului este conducerea sufletească a seminarului elevii se întâlnesc mai des cu el, pentru aceea tactul și conducerea spiritualului sunt mijloacele cele mai sigure pentru formarea caracterului preoțesc.

Prefectul are supravegherea elevilor, el *trebuie* să fie — cel puțin — absolvent de teologie.

Aceștia sunt funcționarii indispensabili în seminar. Oficiul de rector îl provăde la noi directorul institutului; postul de prefect, de regulă, este numai post de tranziție. Dar este absolută necesară sistemizarea postului de spiritual, la care să fie aplicat — permanent — un preot cu vieată morală ireproșabilă și de cultură teologică temeinică.

Ce privește *pregătirile profesorilor*, nimbul școlii cere, ca profesorii de teologie să aibă studii universitare și doctoratul în teologie. Aceasta să fie minimalul de pregătiri. Dar ar fi bine și ar servi numai interesul educației, dacă candidații de profesori ar primi burse, ca — după obținerea diplomei — timp de cel puțin doi ani să asculte cursuri la profesorii cei mai renumiți și să se specializeze în studiile, pe cari le propune. În felul acesta am pregăti un cler superior și am avea oameni de știință, cari să fie activi în diferitele ramuri ale literaturii teologice.

Dar în contrast cu pregătirea teoretică, la noi se accentuează foarte mult praxa și se crede, că lucrurile ar merge mai bine, dacă profesorii ar fi oameni practici. Punctul acesta de vedere este foarte greșit. Teologia este știință abstractă, care reclamă tractare teoretică, dogmele nu se pot tracta practic, cum se înțelege la noi praxa. Scopul învățământului este, să dea cunoștințe temeinice și unde se cere și destinate — cum este teologia practică — să se facă și practica necesară.

Însă cultura teologică nu se poate înlocui cu praxa, ci acestea se pot aduce numai în legătură. Teoria este sufletul, iar praxa este forma, acesta *trebuie* să fie raportul normal. De aceea cel ce are cultură teologică e de preferit omului practic, pentru că acela — dacă are și însușiri bune personale — va lucra cu mai mult succes, decât omul încărunțit în experiență, dar lipsit de cultură teologică, căci știința se câștigă cu osteneală și lipsa ei nu se poate substitui cu praxa.

Pregătire pentru hirotonie.

Studiul teologiei se încoronează prin primirea darului preoției. Acum candidatul se cunună cu biserica și la actul solemn *trebuie* să fie recules sufletește. Tratatul acesta nu ar fi complet, dacă nu am atinge și chestia aceasta, cu atât mai vădit că praxa de astăzi în privința hirotoniei nu o aflăm în ordine.

Candidații *trebuie* să se pregătească pentru hirotonie, iar pregătirea aceasta se poate face numai în seminar pentru ce vine la hirotonie. Aici candidații — sub conducerea spiritualului — se vor pregăti prin rugăciuni și lectură religioasă (ex. cartea sf. Ioan Hrizostom despre preoție etc.), iar după hirotonie se vor deprinde în serviciile divine, își vor câștiga praxa în rituale. Tot în timpul acesta vor ține predică, apoi vor ține lecții de religie în școala de aplicație. Așadar se va face praxa accentuată atât de mult la noi și preoți tineri vor fi dispenzați de instrucția în rituale a învățătorilor chemați și nechemăți din afară.

Pregătirea aceasta va dura, după împrejurări 3 4 săptămâni. Bineînțeles, candidații vor fi întreținuți în seminar gratuit.

*

Cu acestea am exhaustat tratatul nostru, am arătat neajunsurile de astăzi și principiile de reorganizare. De încheiere voi formula — pe baza expunerilor anterioare — propunerile în chestia reorganizării.

1. Constatate fiind neajunsurile organizației actuale, institutul să fie reorganizat, stabilindu-se plan de învățământ, pragmatic de serviciu pentru profesori și regulament pentru școală și internat, în conformitate cu împrejurările de astăzi.

Ar fi de dorit ca organizația să se facă unitar pentru mitropolia întreagă. Dar și până când se va realiza organizația aceasta:

2. Să se primească planul de învățământ cuprins în acest elaborat și să fie pus în practică deja în anul școlar 1917/18. Să fie sistematizate cursurile bienale, introduse acum numai de probă, să se introducă examenele individuale, iar examenul de calificare să fie reformat conform modalităților arătate.

3. Să fie sistematizate cadrele teologice: a) catedra de Studiu biblic cu 11—12 ore pe săptămână, b) catedra de Istoria bis. și Dreptul canonic, 12 ore, c) teologia sistematică (Teol. fundamentală, Dogmatica și Morala) 11—12 ore, d) teologia practică — pastorală — (Catihetică, Omiletică, Liturgică și Odigetică), 12 ore pe săptămână.

Pentru cântare, tipic și celelalte studii, să se facă îngrijire deosebită.

4. Profesorii de teologie sunt obligați să propună, 11—12 ore pe săptămână, studiile care se țin de catedra lor; iar pentru predarea altor studii, peste numărul de 12 ore, să primească remunerație specială: două sute coroane de oră.

5. Plata profesorilor să fie regulată conform pragmaticei funcționarilor din arhidieceză, cuprinsă în protocolul sinodului ordinar al arhidiecezei din anul 1913.

6. Profesorii de teologie să aibă pregătire universitară și doctoratul în teologie.

7. Pentru înzestrarea bibliotecii să se voteze în fiecare an o sumă corespunzătoare: pentru compactarea cărților și procurarea de cărți nouă.

8. Cursurile private la teologie să fie desființate, penitru că nu corespund unui studiu intensiv.

9. Elevii cu maturitate să nu fie obligați la obținerea calificăției învățătoarești, obținerea diplomei să fie numai facultativă.

10. Să se ia toate măsurile pentru dezvoltarea vocațiunii la elevi, cari se dedică preoției. În scopul acesta să se dea importanță deosebită catehizării în școlile elementare, să fie reformat învățământul religiei în școlile medii și să se facă îngrijire de catiheți cu pregătire temeinică. Să se înființeze seminare mici, sau internate să fie organizate astfel, ca să pregătească pentru preoție.

11. La primirea în teologie să fie ascultat și votul colegiului profesoral. Să se facă deosebire de elevi ordinari și extraordinari. Cei ce doresc să intre în teologie, vor anexa — între alte documente — certificat de auz muzical și atestat de conduită dela paroh și dela catihet.

12. Seminarul să fie organizat conform cerințelor de astăzi, în special să fie sistematizat postul de spiritual.

13. Candidații la preoție să se pregătească pentru hirotonie în seminar sub conducerea spiritualului, iar după hirotonie să fie introduși în rituale.

14. Institutul să fie înzestrat cu o sferă corespunzătoare de autonomie. Admiterea la examen, stabilirea terminilor de examen, să se lase exclusiv în competența colegiului profesoral.

15. Intrucât împrejurările materiale ar iertă, cursul teologic să fie ridicat la patru ani.

INFORMAȚIUNI.

Consistorul metropolitan s'a întrunit, la 23 Ianuarie (5 Februarie), în ședință plenară sub presidiul Ex. Sale Domnului arhiepiscop și metropolit Vasile *Mangra*, participând pe lângă P. S. Lor episcopii: Ioan I. *Papp* și Dr. Miron *Cristea* numeroși asesori ai senatelor. S'au luat în discuție chestiunile bisericesti și școlare actuale. Ședințele s'au încheiat în 25 Ianuarie (7 Februarie).

Personal. P. C. Sa părintele protosinel și vicar episcopesc Roman R. *Ciorogariu* în reîntoarcere dela ședințele consistorului metropolitan a petrecut câteva zile în Arad și Mercuri în 31 Ianuarie (13 Februarie) a plecat la reședința sa din Oradea-mare.

Redacțional. Redactarea organului oficial al arhidiecezii: „Telegraful Român”, a trecut dela dl Dr. Nicolae Regman sub îngrijirea dlui Dr.

Gheorghe Comșa, în calitate de redactor responsabil.

Candidat de president la Comunitatea de avere. Comitetul și 76 de reprezentanți ai „Comunității de avere a fostului regiment confinar romano-banatic Nr. 13” au proclamat candidat de president pe Ex. Sa dl locot-mareșal campestru î. r. Mihail *Șandru* de Mehadica. Dorim izbândă.

Clopot de oțel. Credincioșii din parohia Mehadica din dieceza Caransebeșului și-au procurat pe seama bisericii clopot de oțel la turnătoriu de fier a societății căilor ferate austro-ungare din Reșița. Noul clopot în greutate de 452 kg., lucrat frumos și cu sunet admirabil, a costat 1800 cor., iar speșele de transport și de montare au fost 393 cor. 17 fil. În Duminica înainte de Crăciun s'a sfințit și așezat în turn.

Bătăie în biserică. Intr'o comună sârbească din Torontal la Bobotează a intrat în biserică beat un domn „Fraiviliger”, feciorul fostului doftor de acolo, și a început a sudui la Sârbi. Un episcop l-a luat la răspundere, pentru care viteazul oștean i-a dat două palme. La acestea preotul a stat cu slujba în loc, s'a desbrăcat, a ieșit din altar și l-a aruncat afară pe domnul „Fraivilig”, numindu-l agent provocator. La acestea el a vrut să sară înapoi în biserică, asupra preotului, dar oamenii l-au prins și bătut bine, apoi l-au dat în grija jandarmilor, cari au făcut raport mai departe.

Nou secretar de stat. Majestatea Sa a numit pe comitele suprem al comitatului Abauj-Torna și al orașului Cașovia, Ladislau *Szalay*, secretar de stat în ministerul de culte și instrucțiune publică.

Partidul poporal social-creștin. Sub titlul acesta au fusionat partidul poporal și partidul social-creștin. Programul noului partid e: 1. Validitatea pe toate terenele a vieții religioase, politice, culturale, economice și sociale a principiilor izvorâte din concepția creștină despre lume. 2. Păstrarea caracterului istoric și unității patriei și consolidarea vieții naționale pe lângă respectarea principiilor cari stau în legătură cu sancțiunea pragmatică. 3. Dezvoltarea vieții creștine prin reforme moderne.

Imprimarea bancnotelor dela începerea războiului, în valoare de 18 miliarde, a costat 19 milioane de coroane.

Moartea eroică a unui preot român. Preotul *Titu Iliuș* din Vama Bocoșului, pe când își împlineă slujba de preot militar la frontul italian, a fost nimerit de o granată dușmană rămânând pe loc mort. Aceasta e a doua jertfă, ce-o aduce biserică românească din Bucovina pe altarul patriei noastre. Cu câteva luni mai înainte murise moarte de erou tot la frontul italian și preotul militar Dionisie Munteanu. Peste tot în cursul războiului de acum au căzut 7 preoți militari ortodocși români din monarhie și astfel pe baza proporției numerice, — biserică noastră și pe acest teren a adus cea mai mare jertfă.

Preot militar distins. Păr. Paul *Marcovici*, paroh în Hodoș, de prezent pe frontul galițian, a fost decorat cu crucea pentru merite preoțești cu săbii. Felicitările noastre.

Redactor responsabil: Dr. Teodor Botiș, profesor.

PARTEA OFICIALĂ.

Concurs.

Pentru îndeplinirea parohiei vacante din *Moșnița* fostă a parohului Procopiu Martin, se scrie în temeiul ord. Ven. Cons. Nr. 115/1918 concurs cu termen de 30 zile în organul diecezan „Biserica și Școala”. Beneficiul împreună cu această parohie este următorul:

1. Sesiunea parohială, cu intra și contravilanul aparținător acestei parohii.
2. Stolele legale.
3. Birul parohial în bani, după cum acesta este fasonat la întregirea congruală 200 cor. și care sumă se plătește din cassa culturală în rate anticipative 3 lunare.
4. Eventuala întregire a dotațiunii dela stat. De locuință va avea să se îngrijească alesul pe speșele sale; alesul va fi îndatorat să catehizeze la școlile din loc fără altă remunerație. Dările publice după beneficiu le va suportă alesul.

Parohia este de clasa I (prima) și deci dela recurenți se recere cvalificațiunea prescrisă pentru astfel de parohii cu concluzul Ven. sinod eparhial din 1910 Nr. 84 II, 1.

Doritorii de a reflecta la acest post sunt poftiți:

a) În termenul concursual să se prezinte în parohie spre a-și arăta desteritatea în cele rituale, cântare, oratorie și tipic. Înainte de prezentare vor avea să dovedească la protopopul actual că posed cvalificațiunea prescrisă pentru aceasta parohie.

b) Intru cât sunt în afară de dieceza Aradului cu ocaziunea prezentării la protopopul tractuai vor avea să dovedească că au înalta încuviințare a Prea Sfinției Sale Domnului Episcop din Arad, ca să poată reflecta la aceasta parohie.

c) Petițiile concursuale ajustate cu documentele recerute în original și adresate com. par. din Moșnița, se vor trimite în termenul concursual oficiului protopopesc ort. rom. din Timișoara (Temesvár).

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: Ioan Oprea, protopop.

—□—

2—3

Conform ord. Ven. Consistor Nr. 1141/B 1917: Pentru îndeplinirea parohiei de cl. III-a *Cornișel* protopresbiteratul Peșteșului, prin aceasta se publică concurs. cu termen de 30 zile dela prima publicare.

Emolumente.

1. Grădina de pe intravilanul casei parohiale. 2. Folosirea cintirimului. 3. Pământul parohial, de 7 și $\frac{1}{4}$ jughere, arător și fânaș, după care preotul va achită dările publice. 4. Bir preoțesc dela fiecare casă câte o măsură de curuz sfârmat, sau prețul ei curent din piață. 5. Stolele îndatinat. 6. Drept de pășunat pentru 10 cap. de vite proprii în pășunea comunală. 12. metri cubici de lemne de foc, din pădurea comunală, făcute și transportate pe speșele proprii. 8. Din fundațiunile „Venter Vișea” și „Dat Ana” pentru pomenirea la sf. liturghii 8 cor., de tot 16 cor. 9. Întregirea dotațiunii dela stat, conform pregătirei, ce posedă.

Doritorii de a ocupa acest post să-și înainteze cererile de concurs, adresate comitetului parohial din *Cornișel*, Prea Onor. oficiu protopresbiterat ort. român în Mezôtelegd, în termenul legal având a se prezenta cu știrea protopresbiterului, în sfânta biserică din *Cornișel*, pentru a sluji sfânta liturghie, a cânta și predică.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: Alexandru Munteanu, protopresbiter ort. român.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea parohiei vacante din Slatina (Marosszlatina) protopresbiteratul Radnei, în temeiul încuviințării Consistorului diecezan de sub Nr.-ul 86/1918 prin aceasta se publică concurs cu termen de 30 zile dela prima apariție în organul oficial „Biserica și Școala”.

I. Parohia este de clasa a III-a. II. Venitele parohiei sunt: 1. Folosința casei și a grădinei parohiale. 2. 16 jugh. pământ parohial la deal. 3. Birul legal. 4. Stolele legale. 5. Competința din pădurea și izlazul urbarial. 6. Eventuala întregire dela stat.

Preotul, care se va alege va suportă toate dările după venitul parohial și va avea să catehizeze elevii școlii din loc, fără a putea pretinde pentru aceasta dela parohie vre-o remunerațiune.

Doritorii de a ocupa aceasta parohie se avizează, ca recursele lor ajustate cu documentele de calificățiune și de serviciu și adresate comitetului parohial din Slatina să le înainteze în termenul concursual oficiului protopresbiterat din Mariaradna, iar dânsii — cu stricta observare a dispozițiunilor regulamentare să se prezinte în sfânta biserică din loc, spre a-și arăta desteritatea în cele rituale și oratorie.

Prezentarea în parohie se admite numai candidaților, cari dovedesc, că au cvalificațiunea recerută; iar recurenților din altă dieceză numai dacă dovedesc înaintea oficiului protopresbiterat, că au permisiunea Consistorului, respective a episcopului diecezan de a recurge la această parohie.

Din ședința dela 19 Decemvrie v. 1917.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: Proc. Givulescu, ppbiter.

—□—

3—3